

Poročilo s strokovne ekskurzije ZGS na Hrvaško

Strokovna ekskurzija na Hrvaško je bila prvenstveno namenjena vodjem odsekov za gojenje in varstvo gozdov in za gozdnogospodarsko načrtovanje, udeležili pa smo se je tudi nekateri zaposleni na odseku za gozdnogospodarsko načrtovanje. Teme ekskurzije so bile povezane z gojenjem gozdov na Hrvaškem ter z razmerami na področju gozdnogospodarskega načrtovanja. Poleg razmer na področju gojenja gozdov in gozdnogospodarskega načrtovanja smo bili seznanjeni tudi z nekaterimi ostalimi dejavniki, ki vplivajo na gospodarjenje z gozdovi (organizacija gozdarstva, gospodarske razmere, povojna obnova Hrvaške). Naredili smo vegetacijski prerez od vzhodnega nižinskega dela države, preko osrednjega hribovitega predela do predgorskega in gorskega predela na zahodu (Gorski Kotar).

Ekskurzijo smo pričeli na območju vzhodne Slavonije, na Šumarski upravi Osijek. Tu gospodarijo na 68.000 ha topolovih gozdov, od tega je 48.000 ha plantaž. Najprej smo si ogledali plantažo topola, ki jo vzgajajo iz klonov ameriških topolov. Letno posadijo 500 ha topolovih plantaž. Plantažo topolov osnujejo iz dvoletnih sadik topolov. Na njivi s sadikami izberejo sadike, ki so primerne za osnovanje plantaže. Kriterij je premer, ki mora biti večji od 3,5 cm. Te sadike potem porežejo na globini 35 cm in pripravijo za sadnjo. Na hektar posadijo v jame, globoke 3 m, 270 sadik. Tekom proizvodne dobe debla tudi obvejijo. Obhodnja je 20-25 let, ko je lesna zaloga v sestoji 380-480 m³/ha. Les večinoma izvozijo. Cena na slovenski meji je okoli 100 DEM/m³. Zaradi nihanja podtalnice, ki je posledica gradnje protipoplavnih nasipov, si pomagajo tudi z namakanjem. V sklopu plantaž smo si ogledali tudi banko klonov, kjer rastejo topoli, ki predstavljajo rezervo za vzgajanje novih klonov.

Seznanili smo se tudi s problemi gojenja in urejanja gozdov v posebnih pogojih dvojne prisotnosti na področju Parka narave Kopački rit, ki je kar na 11.000 ha še vedno miniran iz časa vojne. Osrednji problem nastaja že v osnovi poimenovanja območja za področje naravnega parka. Nasip, ki preprečuje poplavljanje reke Donave, je celotno območje razdelil na dva dela, ki sta se po hidroloških razmerah iz enotnega območja umetno razdelila v dve različni območji. Na strani proti reki se nahaja poplavni del, na drugi strani je suhi del. Na območju parka raste ameriški topol, ki je vnesena vrsta, vendar gospodarsko bolj zanimiv. Naravovarstveniki vztrajajo pri izsekavanju ameriškega topola

in zahtevajo vnašanje črnega topola, ki je tu avtohton. Pridobivanje lesa na poplavnem področju je zelo težko, zato poteka prehod iz ameriškega na črni topol zelo počasi.

Znotraj Kopačkega rita je tudi lovišče za divje prašiče, ki je veliko okoli 6.000 ha. Tu se ukvarjajo z lovskim turizmom na divje prašiče. Letni odstrel znaša 600 divjih prašičev.

Naravni gozdovi vzhodne Slavonije so gozdovi doba in belega gabra. Gospodarjenje z dobovimi gozdovi smo si podrobneje ogledali na območju Uprave Šuma Vinkovci. Tu smo si najprej ogledali klonsko semensko plantažo, ki je bila osnovana leta 2000 s ciljem proizvodnje kvalitetnega semena doba. Klone so pridobili iz 57 plus dreves, ki so jih izločili na osnovi fenotipa. Površina plantaže je 29,5 ha in je ograjena z žično ograjo ter živim zaščitnim zidom iz smreke. Plus drevesa, ki so bila osnova za osnovanje semenske plantaže, se nahajajo v rezervatu Lože, ki je bil izločen leta 1975. Površina je 110 ha, sedanja povprečna starost sestoja pa znaša 138 let. Višine hrastov so 35-39 m, premeri pa med 40 in 80 cm.

Tu prevladujejo poplavni gozdovi doba in belega gabra, ki sta tudi prevladujoči drevesni vrsti, katerima dajejo pri gojenju prednost zaradi velike gospodarske vrednosti. Koncept gospodarjenja je podrejen dobu, ki dosega največjo prodajno ceno. Pri gospodarjenju uporabljajo oplodno sečnjo, ki delno zagotovi pomladitev doba. Celotno površino posekajo v dveh korakih. Najprej posekajo podstojno drevje in manj kvalitetna drevesa doba. Po poseku in spravi dreves polnilnega sloja pripravijo tla. Pri tem uporabljajo tudi kemična sredstva (herbicide, ki zavirajo rast zeliščnega sloja, fungicide proti pepelnici ter strup proti glodavcem, ki se prehranjujejo z želodom). Poleg naravne nasemenitve želoda dosežejo še dodatno 600-800 kg želoda na hektar. Celotno površino ogradijo z žično ograjo, da preprečijo dostop divjim prašičem. Drevesa, ki ostanejo za končni posek, so visoke kakovosti s sortimenti, ki v spodnjem delu debla dosežajo ceno do 1500 DEM/m³, posamezni sortimenti pa na licitacijah dosežejo ceno okoli 2500 DEM/m³. Na površinah mladja izvajajo nego ročno. Tu izsekajo nezaželene vrste: beli gaber, topol in vrbo. Poleg nege pa na vsakih 5 m strojno izsekajo steze za nego ter na vsakih 35 m večje preseke za vlačenje lesa.

Ogledali smo si tudi skupino 12 hrastov, ki so zaščiteni kot naravni spomenik. Njihov povprečni premer znaša 150 cm, višina 33,5 m, lesna masa pa 22 m³/drevo. V tem predelu je bilo leta 1947 3.000 takšnih dreves, vendar so jih posekali; ostalo jih je le 12.

Na hribovitem predelu Papuka smo si ogledali gospodarjenje s fakultetnimi gozdovi bukve, kjer izvajajo oplodno sečnjo na velikih površinah. Tu se pomladi predvsem bukev in plemeniti listavci. Po poseku nastajajo velike površine mladja. Pravilnik o gospodarjenju z gozdom je za to področje predpisal najmanjšo pomlajeno površino, veliko 3 ha. Tudi tukaj posekajo najprej polnilni sloj skupaj z mladjem ter počakajo na obrod bukve. Po obrodu posekajo še ostalo drevje in uporabijo herbicide, ki zavirajo rast zeliščnega sloja. Na takšen način skušajo pridobiti čimbolj enomerne sestoje bukve s primesjo plemenitih listavcev okoli 7 %. Objekti, ki smo si jih ogledali, so ustvarili podobo devastiranih gozdov s slabimi vlakami z globokimi erozijskimi jarki. Velike površine mladja čakajo na nego.

V Požegi smo si ogledali tudi drevesnico, ki s sadikami oskrbuje območje Papuka in vzhodne Slavonije. Njihov pomemben dejavnik pri poslovanju je hortikulturni program, ki zagotavlja večji delež sredstev pri poslovanju.

V Lipovljanih smo si ogledali naravne gozdove doba in belega gabra. To je predel tako imenovanega sekundarnega pragozda, kjer se od leta 1960 ne gospodarja več, ampak je prepuščen naravi. Pravih pragozdov doba in belega gabra je danes na Hrvaškem le še 35 ha, ti pa so minirani iz časa vojne in niso primerni za ogled. Gozdovi v Lipovljanih so v lasti fakultete. Obnova v gospodarnem gozdu poteka brez uporabe kemičnih sredstev (herbicidi, fungicidi).

Tu smo si ogledali tudi poplavne gozdove ozkolistnega jesena in črne jelše. Tudi v teh gozdovih se gospodarja z oplodno sečnjo, vendar za naravno obnovo ne uporabljajo fungicidov in herbicidov. Za vznik je pomemben faktor voda. Seme, ki pade na tla, se lahko razvije le ob zmanjšanem nivoju vode oziroma na posameznih izboklinah, ki segajo nad gladino vode. V bližini objekta fakultete v Opekah se nahaja tudi poskusna ploskev, na kateri raziskujejo ekologijo gozda. Površina je 1 ha in je ograjena ter izločena iz gospodarjenja. V njej je speljana steza iz desk, ob kateri so različni instrumenti za merjenje padavin, biomase, temperature zraka in tal, CO₂, N ...

Ekскурzijo smo končali na območju Gorskega Kotarja. To je območje jelovo-bukovih dinarskih gozdov in jelovih gozdov. Gospodarjenje z gozdovi v preteklosti je povzročilo povečanje deleža iglavcev

(jelke in smreke). Danes poskušajo to zmes pretvoriti v mešane gozdove bukve in jelke. Na čimvečji površini poskušajo preoblikovati enomerno sestojno zgradbo v prebiralno ter začeti s prebiralnim gospodarjenjem. Naravne razmere so za takšen koncept zelo primerne, problem pa je pri uvajanju listavcev, ki jih težko dobijo v mladju pod zastorom odraslih dreves. Ogledali smo si sestoj, kjer posamezna drevesa jelke dosegajo višine okoli 48 m in premere preko enega metra.

Gozdnogospodarsko načrtovanje na Hrvaškem ureja njihov zakon o gozdovih ter pravilnik o gozdnogospodarskem načrtovanju. Gospodarjenje z gozdovi temelji na gozdnogospodarskih načrtih področij (prostorsko primerljiva z več gozdnogospodarskimi območji v Sloveniji skupaj). Ti načrti so podlaga za načrte gozdnogospodarskih enot, ki so znotraj posameznih področij. Enote so podobno kot pri nas razdeljene na oddelke in odseke. Obnova načrtov na obeh nivojih poteka po preteku desetih let veljavnosti načrta. Poleg načrtov področij in enot se izdelujejo tudi programi za gospodarjenje z gozdovi, ki konkretnije določajo gospodarjenje s posameznimi državnimi gozdovi, varovalnimi gozdovi, v gozdovih s posebnim namenom, za gozdove na krasu in za zasebne gozdove.

Gozdnogospodarsko načrtovanje je organizirano znotraj podjetja Hrvatske šume, ki gospodarja z državnimi gozdovi. Sedež ima v Zagrebu, na ozemlju celotne Hrvaške pa je razporejenih 16 oddelkov za načrtovanje na nivoju gozdnih uprav.

Pri obnovi načrtov opravijo terestično inventarizacijo gozdov. Za izris sestojev si pomagajo tudi z aeroposnetki. Pri geodetskih meritvah si od leta 1998 pomagajo tudi z GPS, ki je največjo vrednost dokazal pri snemanju cest. Lesno zalogo ugotavljajo z vzorčnimi progami in krogi, ki niso stalni. Intenziteta vzorčenja znaša v enodobnih gozdovih 2-10 %, v raznodobnih pa 5-10 %. Prirastek ugotavljajo z vrtnanjem.

Iz primerjave med posameznimi območji je razvidno, da je kljub različnim naravnim razmeram in njim prilagojenim konceptom gospodarjenja velika razlika med vzhodnimi in zahodnimi predeli Hrvaške. Medtem ko je povsod poudarjena težnja po posnemanju naravnih razmer v sestojih, so pristopi povsem različni. Herbicidi in sajenje ter zaščita pred škodljivci, ki so značilni za vzhodno Slavonijo, se na območju Gorskega Kotarja sploh ne omenjajo. Tako je v vzhodnem predelu Hrvaške pojem naravnega gozda samo njegova struktura, v območju dinarskih jelovo-bukovih gozdov pa je naravi bližje tudi gospodarjenje z njimi.

Jože Kovač